

ธรรมะเป็นคู่ชีวิต

Phnom Penh, Cambodia
A red square seal with Khmer script is located below the signature.

ธรรมะเป็นคู่ชีวิต

การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกโดยวิถีแห่งธรรมะ

พระธรรมโกศาจารย์ : หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ

เพื่อความมีธรรมะในการดำเนินชีวิต

เพื่อความ เป็นอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

.....

.....

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำ
สิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือ
การให้ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมด้วย
ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วมใน
การเผยแผ่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ระลึกใน
ทุกโอกาสของงานประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด
โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร:(๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๙๔๐, ๔๔๑๑๕๑๗, ๔๔๑๑๖๐๔
การให้ธรรมะชนะการให้หิ้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับหิ้งปวงเช่นกัน

คำนำ

คู่มือชีวิต หมายความว่า ทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ คู่มือชีวิตที่แท้จริงต้องทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ และสิ่งที่จะเป็นคู่มือชีวิตได้ตลอดไปก็คือธรรมะ ที่คอยประคับประคองให้ชีวิตของเรานั้นเดินถูกทางและมีความสุขตลอดไป เพราะเมื่อปราศจากธรรมะเมื่อใดชีวิตนั้นก็จะเป็นของร้อน เป็นของทุกข์ทรมานยิ่งนัก

พระธรรมเทศนา "ธรรมะเป็นคู่มือชีวิต" ของ พระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ เล่มนี้ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของธรรม เพื่อการมีชีวิตและความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก โดยควบคุมกิเลส ซึ่งได้แก่ราคะ โลภะ โทสะ และโมหะ ด้วยการนำสติปัญญามาใช้ในการกำจัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไป

ธรรมสภา เล็งเห็นว่าพระธรรมเทศนาเรื่องนี้มีคุณค่าและจักเกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่พุทธศาสนิกชน จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยหวังให้ผู้สนใจใคร่ศึกษาได้นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันให้เป็นไปอย่างสงบเย็นและเป็นสุขทุกทิวาราตรีกาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ศึกษาธรรมพิสูจน์ผลของธรรมะในพุทธศาสนา.....๕	
ความมุ่งหมายของธรรมะเพื่ออยู่กันเป็นผาสูก.....๗	
คนอยู่ด้วยกันไม่ผาสูกเพราะมีความเห็นแก่ตัว.....๘	
เห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุให้เกิดกิเลส.....๙	
กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมเลวร้ายได้อีก.....๑๒	
คนได้เรียนธรรมะจึงควบคุมกิเลสไว้ได้.....๑๕	
ธรรมะเป็นคู่ชีวิตยิ่งกว่าอื่น ๆ.....๑๖	
พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา.....๒๑	
ต้องศึกษาธรรมะภายในจิต ไม่ใช่จากพระไตรปิฎก...๒๒	
วิธีศึกษาพระไตรปิฎกข้างใน ตั้งแต่แรกเกิด.....๒๔	
ความโลภ โกรธ หลง เริ่มมีตั้งแต่ทารก.....๓๑	

ธรรมะเป็นคู่ชีวิต

การอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกโดยวิถีแห่งธรรมะ

พระธรรมโกศาจารย์ : หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ

นักศึกษาทั้งหลาย

ในชั้นแรกนี้ ขอแสดงความยินดีแก่เธอทั้งหลาย เป็นที่ประจักษ์ว่า เธอได้เลือกเอาวิชาพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือก เพื่อนของเราจำนวนหนึ่งหรือจำนวนมาก ไม่เลือก เราเลือก เพื่อศึกษาวิชาพุทธศาสนา

ศึกษารวมพิสูจน์ผลของธรรมะในพุทธศาสนา

ข้อนี้จะมีผลดีอย่างไร นั้นแหละต้องทำให้เป็นที่ประจักษ์ เราจะต้องพิสูจน์ความที่เราได้รับผลจากพระธรรมในพระพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งที่มีค่า ไม่ใช่มีค่าว่าเป็นเพียงวิชาหนึ่งเพื่อการศึกษากลับสอบไล่ได้เหมือนกัน อย่างนี้ไม่ใช่ นี่มันน้อยเกินไป

เราเลือกวิชาพุทธศาสนา ศึกษาเล่าเรียนแล้วก็สอบไล่
ได้ตามหลักสูตร นั้นมันเป็นเรื่องเล็ก เรื่องใหญ่ก็คือ เราจะ
รู้ธรรมะ และสามารถมีธรรมะอยู่กับเนื้อกับตัว ตลอดไปใน
อนาคต เป็นเครื่องควบคุมหรือว่าหล่อเลี้ยงแล้วแต่จะเรียก
ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่เยือกเย็น สมนักที่เป็นมนุษย์ มนุษย์
ควรจะมีชีวิตที่เยือกเย็น คือมีความสุข ถ้าไม่มีชีวิตที่
เยือกเย็นก็ป่วยการ การที่มีความรู้ทำให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่
เยือกเย็นได้ นั่นแหละมีค่ามากที่สุด สำหรับความเป็นมนุษย์

เธอทั้งหลายจงสนใจในความจริงข้อนี้ และทำให้สำเร็จ
ประโยชน์ คือเราจะมีธรรมะสำหรับความเป็นมนุษย์ของเรา
เรียนวิชาธรรมะ เพื่อความเป็นมนุษย์ของเราจะได้รับผลดี
ที่สุด ไม่ใช่เพียงแต่ว่า เราเป็นนักเรียน เขาบังคับให้เรียน
หลักสูตร มีวิชาให้เลือก แล้วเราก็เลือก...นี่ก็ดีมากอยู่แล้ว
ในการที่รู้จักเลือก

พวกที่ไม่เลือกเอาวิชาพุทธศาสนา ก็คงจะเห็นว่ามันเป็น
เรื่องเรียนยาก ลำบาก เหน็ดเหนื่อย แล้วก็ไม่ได้ประโยชน์
อะไรนัก เขาจึงไม่เลือก เมื่อเราเลือกเราก็ควรมีเหตุผล
ของเราว่าทำไมเราจึงเลือก? แล้วเราจะได้รับประโยชน์อะไร?

นี่จึงจะต้องพูดกันให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ชัดเจน ลงไปว่า
ธรรมะในพระพุทธรศาสนาที่เราเลือกศึกษานี้ จะนำมาซึ่ง
ประโยชน์อย่างไร แล้วเราจะเรียนกันอย่างไร จึงจะรู้และจะ

มีธรรมะนั้น? วันนี้ก็ตั้งใจจะพูดข้อนี้ ขอให้เธอทั้งหลาย พยายามฟังให้ดี ฟังให้รู้เรื่อง ฟังให้ดีจึงจะรู้เรื่อง และเมื่อรู้เรื่องแล้วก็จะมีความรู้และมีปัญญา ขอให้ฟังให้ดี อย่าคุยแข่งกับผู้พูดผู้เทศน์ มันใช้ไม่ได้หลายอย่างที่เดียว คือจะเสียเวลาเปล่าในที่สุด มันฟังไม่รู้เรื่อง ฉะนั้น ตั้งใจฟัง สงบใจไปตามคำพูด แล้วก็เข้าใจคำที่พูด แล้วจำไว้ให้แม่นยำ หรือถึงกับจดไว้ในส่วนที่สำคัญ

ความมุ่งหมายของธรรมะเพื่ออยู่กันเป็นมาสุข

เรื่องที่จะพูด มันก็ต้องตั้งต้นไปจากปัญหาที่กำลังมีอยู่จริง ปัญหาที่กำลังมีอยู่จริง คือเราไม่ได้รับความสงบสุข หรือว่าบ้านเมืองไม่ได้รับความสงบสุข หรือโลกนี้มันไม่ได้รับความสงบสุข เพราะเหตุอะไร? เราจะต้องเอาสิ่งนั้นเป็นตัวปัญหา เป็นตัวปัญหาที่แท้จริงที่เราจะต้องสามารถขจัดออกไปเสียได้ เพื่อประโยชน์แก่ตัวเราเอง และเพื่อเพื่อนมนุษย์ของเราทุกคนในโลก จึงจะได้ชื่อว่า เรามีความสมควร มีความเหมาะสมที่จะอยู่ในโลก ที่จะเป็นสมาชิกคนหนึ่งในโลก ไม่เป็นหมันเปล่า

ถ้าเราไม่ทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้แก่ตัวเราและแก่ผู้อื่นแล้ว เราเป็นหมัน เป็นคนที่ไร้ประโยชน์ มันมีแต่ประโยชน์

อะไรก็ไม่รู้ มีเงินมีทอง มีข้าวมีของ มีอะไร สะดวกสบาย แต่มันก็ไม่เป็นประโยชน์ที่น่าเลื่อมใส มันเป็นเรื่องปาก เรื่องท้องของบุคคลนั้นเท่านั้น มันก็ไม่ดีกว่าสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งมันก็รู้จักทำเพื่อปากเพื่อท้องของมันเหมือนกัน

เราจะต้องมีความรู้มากกว่านั้น ให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ โดยแท้จริง ทั้งแก่เราเองและแก่เพื่อนมนุษย์ของเราด้วยความมุ่งหมายของธรรมะอยู่ที่ตรงนี้ คือ เพื่อทุกคนในโลก อยู่กันเป็นผาสุก

คนอยู่กันไม่ผาสุกเพราะมีความเห็นแก่ตัว

ที่นี้ก็มาพูดถึง มูลเหตุที่ทำให้ไม่มีความผาสุก ดูจากของจริง ไม่ต้องเชื่อตามผู้อื่น ไม่ต้องเชื่อว่าเพราะคนอื่นพูดให้ฟัง หรือมีอยู่ในหนังสือที่เราอ่าน ให้ดูลงไปจริงๆ ที่ความวุ่นวาย ความระส่ำระสาย ไม่เป็นสุข ที่เรียกกันว่าวิกฤตการณ์ที่มีอยู่ในโลก ทำไมจึงมีการเบียดเบียนกัน? ทำไมจึงไม่รักใคร่กัน ในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยังมีการทะเลาะวิวาทกัน? หรือยังมีอิจฉาริษยา ซึ่งมันไม่จำเป็นเลยที่เราจะอิจฉาริษยากัน นั่นแหละคือโทษของการที่ไม่มีธรรมะ

เธอต้องจำคำสำคัญคำหนึ่งไว้ว่า ความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว นั่นแหละเป็นจุดศูนย์กลางของความไม่มีธรรมะ

ถ้าให้ดี ก็ต้องดูความเห็นแก่ตัวของตัวเอง มันคงจะ
ดูยาก เพราะว่าเรามันเข้าข้างตัวอยู่เรื่อย จะดูความเห็น
แก่ตัวของผู้อื่นพร้อมกันไปก็ได้ แต่มันคงจะไม่ชัดเจนเท่ากับ
ที่ดูของเราเอง ว่าเรามีความเห็นแก่ตัวอย่างไร

คำว่า **ความเห็นแก่ตัว** นี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์เกลียดชังและ
ประณามกันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ก็ว่าได้ แต่เรื่องดึกดำบรรพ์
นั้นไม่ได้ยินกับหูเอง ที่ได้ยินกับหูเอง เมื่อฉันมีอายุ ๗๗ ปี
มานี้ ก็ได้ยินแล้ว ตั้งแต่จำความได้ ว่าทุกคนเกลียดความ
เห็นแก่ตัว สอนให้เกลียดความเห็นแก่ตัวทั่วไปทั้งโลก พวก
ชาวต่างประเทศเข้ามาในบ้านเรา เขาก็พูดตำหนิติเตียนหรือ
เกลียดชังความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวนั้นแหละ ความ
เห็นแก่ตัวนี้มันเลวร้ายอะไรนักหนา ดูให้เห็นว่ามันเลวร้าย
อะไรนักหนา

เห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุ

ให้เกิดกิเลส โลภะ ราคะ โทสะ โมหะ

ความเห็นแก่ตัว เป็นต้นเหตุให้เกิดความอยากได้ ที่
ไม่ควรจะได้ ที่เรียกว่าความโลภ ความเห็นแก่ตัวมันเป็นเหตุ
ให้เกิดความอยากได้ ที่ไม่ควรจะได้ ที่เราเรียกว่าความโลภ
สำหรับสิ่งต่างๆไป ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกามคุณ ก็เป็นเหตุ
ให้เกิดราคะ ความกำหนัดในทางกามารมณ์ นี้ก็เพราะ

ความเห็นแก่ตัว มันต้องการให้สิ่งเหล่านี้มาบำรุงบำเรอ
สนองกิเลสของตัวเอง นั่นแหละคือความรู้สึกที่เรียกว่าราคะ
เอาละ ความเห็นแก่ตัวนี้ทำให้เกิดโลภะ หรือราคะ เป็นกิเลส
ตัวแรก

ทีนี้เมื่อมันไม่ได้ตามที่มันอยากจะได้ หรือเห็นแก่ตัว
แล้ว มันก็เกิดตัวที่ ๒ กิเลสตัวที่ ๒ คือ โทสะ หรือโกรธ
ถ้าไม่ยอมอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อนแล้ว โทสะหรือ
โกรธเกิดไม่ได้ ดังนั้นมันจึงเนื่องกันมากับความอยาก หรือ
ความโลภก็แล้วแต่ ที่มันมีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมันไม่ได้ตามที่
มันอยาก ที่มันต้องการ มันก็เกิดกิเลสตัวที่ ๒ หรือกลุ่ม
ที่ ๒ คือ โทสะ...ประทุษร้าย โกรธ...ความโกรธ และกิเลส
ชื่ออื่นในเครือเดียวกัน เช่น ความพยาบาท จองเวร อาฆาต
มาดร้าย คือความโกรธที่มันยึดเยื้อนั่นเอง มันก็คือโทสะหรือ
โกรธ ที่มันยึดเยื้อออกไปเป็นจองเวรเป็นอาฆาตพยาบาท นี้
มันเป็นกิเลสกลุ่มที่ ๒

ทีนี้เมื่อมันยังรู้ไม่ได้ มันเข้าใจไม่ได้ แล้วมันก็ยังไม่ได้
ตามที่มันจะได้ มันก็พะวงหลงไหล มันก็สงสัย มันก็หวัง
มันก็คิดอย่างไม่รู้จบในเรื่องนี้ๆ ที่มันอยากจะได้แล้วมัน
ก็เกิดพวกที่ ๓ ที่เรียกว่าโมหะ โมหะ...ความมืด ความโง่ ที่
ปั่นป่วนอยู่ในจิตใจ

เธอทั้งหลายได้ยินได้ฟังกันมามากแล้วว่า โลกะ โทสะ โมหะ แต่อาจจะไม่รู้จักรัตถ์จริงของมัน ถ้าจะรู้จักรัตถ์จริงของมัน ต้องย้อนดูไปข้างในของเราเอง ว่าเราโลก คือเราอยากได้ อย่างไม่มีเหตุผล อย่างที่ไม่ควรจะได้ หรือมันเกินกว่าที่มันควรจะได้ และเมื่อไม่ได้ เราก็กเกิดโทสะ เมื่อยังไม่ได้ตลอดไป หรือตลอดเวลานั้น มันก็มีโมหะคือความโง่ โง่เพราะไปโลกมันก็ได้ โง่เพราะเมื่อไม่ได้แล้วมันก็โกรธได้ มันเป็นความโง่ที่กำลังปั่นป่วนอยู่ในจิตใจ มันทำให้จิตใจไม่รู้อะไรตามที่ควรจะรู้ มันก็รู้ผิดเป็นเหตุให้คิดผิด พุดผิด ทำผิด อะไรไปเรื่อย นี่เรามีหรือไม่? เรามีเท่าไร?

พยายามดูจากภายในให้รู้จักสิ่งเหล่านี้ มันจะมีผลดี ที่ว่าให้รู้จักสิ่งเหล่านี้ ทำให้เราฉลาดขึ้น ในการที่จะกำจัดมันเสียให้หมดไป แล้วเราก็จะมีชีวิตอยู่ได้ โดยไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง อย่างที่เขามีก่อน แม้ว่าจะยังไม่หมดสิ้น มันก็มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เบาบาง ที่ไม่ถึงกับทำให้เกิดอันตรายร้ายแรง

คนธรรมดาที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เหลืออยู่ตามสมควร แต่มันไม่ถึงกับแผดเผา ถ้ามันร้ายแรงมันก็จะแผดเผา คือทำให้ร้อนเป็นไฟในตัวมันเอง ในตัวคนนั่นเอง เมื่อบังคับไม่อยู่มันก็ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย เรียกว่าเดือดร้อนด้วยกันทุกฝ่ายเลย

แม้ที่มันเป็นความเดือดร้อนของเราเองนี้ ก็เป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬารอย่างยิ่งอยู่แล้ว คือเราหาความสงบสุขไม่ได้ เรามีความกระวนกระวายใจ เป็นทุกข์ นี่มันก็เป็นเรื่องที่มาหลายอยู่แล้ว โลกะเกิดขึ้น รากะเกิดขึ้น นี่มันกระวนกระวายเท่าไร ไปดูเอาเองก็แล้วกัน โทสะหรือโกธะเกิดขึ้น มันร้อนอย่างไร มันเป็นน้ำไปพักหนึ่งเลย ที่นี้โมหะเหมือนกับว่าตาบอดอยู่ตลอดเวลา นี่มันมีโทษเลวร้ายอย่างไร?

นี่คำนวณในทางกลับตรงกันข้าม ก็คือว่าถ้าไม่มีจะเป็นอย่างไร ถ้าไม่มีจะเป็นอย่างไร ถ้าเรารู้จักโลกะ โทสะ โมหะดีแล้ว เราอาจจะรู้ได้ดีว่า ถ้าไม่มีจะเป็นอย่างไร ถ้าไม่มีเลยโดยประการทั้งปวง เด็ดขาดลงไปแล้ว ก็เป็นพระอรหันต์ นี่เรารู้จักพระอรหันต์โดยการคำนวณโลกะ โทสะ โมหะ ของเราเองแล้วว่า ถ้ามันไม่มีมันจะเป็นอย่างไร ก็จะได้รู้ว่า พระอรหันต์นั้นคือบุคคลชนิดไหน คนที่สิ้นโลกะ โทสะ โมหะ เป็นพระอรหันต์นั้น เป็นบุคคลชนิดไหน โดยเปรียบเทียบกับเราเองซึ่งเป็นปุถุชน กำลังมีโลกะ โทสะ โมหะ อยู่ในท่ามกลางกิเลส ร้อนเพราะกิเลส นี่ก็เรียกว่า ร้อนเพราะกิเลส เป็นทุกข์เพราะกิเลส

กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรมเลวร้ายได้อีก

ที่นี้ เพราะมีกิเลส มันก็เป็นเหตุให้กระทำความอัน

เลวร้าย กรรมหลายๆอย่างนั้นแหละ นับตั้งแต่ปาณาติบาต
อกินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร ฯลฯ เรื่อยไปทุกอย่างแหละ
ทำเพราะอำนาจของกิเลส ที่นี้มันเป็นความทุกข์อีกประเภท
หนึ่งเพิ่มเข้ามา ทุกข์เพราะกิเลสเหมือนกับอยู่ในกองไฟ นี้
มันก็มีอยู่อย่างหนึ่งแล้ว ที่นี้ไปทำกรรมเข้าอีก ได้รับผล
กรรมอีก มันก็มีความทุกข์แปลกออกไป แผลกออกไป ล้วน
แต่ไม่น่าปรารถนา

ถ้าไม่คิดก็ไม่เห็น ถ้าเห็นแล้วมันก็จะรู้สึกที่น่าละอาย
เป็นเรื่องเสียหายของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ตั้งแต่โบราณ
ดึกดำบรรพ์เขามองเห็นข้อนี้มาแล้ว เขาจึงได้ตั้งระเบียบปฏิบัติ
ทุกอย่าง ทุกประการ ที่มันจะกำจัดโลภะ โทสะ โมหะ นี้
เสียได้ มีวิธีต่างๆกัน สูงขึ้นมาตามลำดับ จนกระทั่งมาถึง
พระพุทธเจ้า ถ้าทำให้หมดสิ้นไม่ได้ ก็เป็นพระอริยเจ้าที่
รองๆลงมา ดีกว่าที่จะมีเต็มที่อยู่อย่างบุพชนคนธรรมดา

เธอทั้งหลายรู้จักคำว่า บุพชน ก็คือ มีกิเลสเต็มที ถ้า
หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ ถ้ามีกิเลสน้อยที่จะเป็นไปในทาง
ของพระอรหันต์ เขาเรียกว่า พระอริยบุคคลขั้นต้นๆ เช่น
พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี ชื่อมันแปลกๆ
ไม่สำคัญดอก แต่รู้ใจความว่า มีกิเลสน้อยลงๆ น้อยลงๆ
ไปตามลำดับถึงขนาดนั้นเรียกว่าอย่างนั้น ถึงขนาดนั้น เรียก
ว่าอย่างนั้น จนหมดกิเลสเลยเรียกว่าเป็นพระอรหันต์

ที่นี้คนโง่ไม่รู้เรื่องนี้ พอได้ยินคำว่า พระอรหันต์ ก็
ปิดหู ไม่อยากจะฟัง เพราะที่ไม่รู้ว่าอะไร เราไม่ต้องการ เรา
ไม่ต้องการความเป็นพระอรหันต์ หรือแม้ว่าจะรู้ว่าดี ก็คิดไป
เสียว่ามันทำไม่ได้ มันทำไม่ได้ ก็เลยไม่สนใจเรื่องของพระ
อรหันต์ นี่เป็นปุถุชนที่เรียกว่า จมอยู่ในกองทุกข์กองกิเลส
หรือจมอยู่ในวัฏฏสงสาร คือการวนเวียนอยู่ในกองทุกข์
กองกิเลส นี่ก็เรียกว่าอยู่ในวัฏฏสงสาร เกิดกิเลส เกิดทุกข์
เรื่อยไป วนอยู่ในวัฏฏสงสาร

คนเป็นอันมากไม่รู้เรื่องนี้ มันก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น
คือว่าเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร แล้วก็ไม่รู้ตัว ไม่รู้จักว่าตัว
กำลังเป็นอย่างนั้น นี่ก็มีอยู่มาก ส่วนมากเป็นอย่างนั้นที่จะ
ลืมหูลืมตาขึ้นมา ละกิเลสให้เบาบางไปได้ มันมีน้อย แล้วที่
จะละได้หมดเป็นพระอรหันต์ ก็ยังมีน้อยมากขึ้นไปอีก

เราอยู่ในพวกไหน? ก็ตรวจสอบดูเองก็แล้วกัน ถ้าว่า
มองเห็นตามที่เป็นจริงอย่างไรก็คงอยากเลื่อนชั้นกันบ้าง ให้
มันดียิ่งขึ้นไป ให้มันมีความทุกข์น้อยลง มีกิเลสน้อยลง

นี่เธอรู้เรื่อง ส่วนลึกของจิตใจ ว่า ปัญหามันอยู่ที่เรา
มีกิเลส แล้วเราก็เป็นทุกข์ แล้วกิเลสนั้นมันมาจากความ
เห็นแก่ตัว คือความรู้สึกราคาที่ผิดๆ เห็นแก่ตัวมันเป็น
แต่เพียงความรู้สึกนึกเท่านั้นแหละ แต่มันมีอันตรายมาก
อย่างนี้

คนได้เรียนธรรมะจึงควบคุมกิเลสได้

เราจะรู้จักความเห็นแก่ตัว ว่าเป็นต้นเหตุของกิเลสแล้ว เราก็จะดูกันไกลออกไปว่า ทำไมเราจึงไม่สามารถที่จะควบคุมกิเลสหรือละกิเลส? ก็เพราะว่าเราไม่ได้ศึกษา เพราะเราไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้ โรงเรียนหรือวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ไม่ได้สอนเรื่องนี้ สอนแต่เรื่องหนังสือสอนให้รู้หนังสือ แล้วก็สอนให้รู้อาชีพที่จะหาเงินให้ได้มากๆ เหนื่อยน้อยๆ ได้เงินมากๆ

สอนแต่หนังสือกับอาชีพ ไม่ได้สอนเรื่องความทุกข์ที่มาจากกิเลส ที่มาจากความเห็นแก่ตัว ส่วนนี้ไม่ได้สอน... มันยังขาดอยู่

ฉันก็เลยถือโอกาสตะโกนปาวๆ ไปทั่วบ้าน ทั่วเมือง ทั่วโลก เพราะว่าหนังสือชนิดนี้ มันก็เคยแผ่ไปทั่วๆ โลก เหมือนกัน ตะโกนอยู่ทุกวันว่า การศึกษาหมาทางด้วนทางวิทย์ไม่รู้กี่สิบครั้งแล้วที่ว่า การศึกษาของโลก ของชาวโลกนี้มันยังเป็นเหมือนกับหมาทางด้วน ไม่สมบูรณ์ เรียนแต่หนังสือกับเรียนแต่วิชาชีพ ไม่เรียนธรรมะให้รู้ว่าเราจะเป็นคนกันอย่างไร จึงจะไม่ทนทุกข์ทรมานทางจิตใจ

จึงจะขอพูดอีกทีหนึ่ง ขอโอกาสพูดอีกทีหนึ่งว่า การที่พวกเธอทั้งหลาย ที่สมัครเลือกเอาวิชาพุทธศาสนา เป็นวิชาเลือกของตน เพื่อจะเรียนนี้ เป็นสิ่งที่ดี ขออนุโมทนา เพราะ

ว่าเธอจะได้ทำให้การศึกษาของเธอไม่ทางด้วน เมื่อมันไม่มี
ในหลักสูตรบังคับ แต่เขาอนุญาตให้เลือก เราก็เลือก เรา
ก็เรียน ถ้าเราเรียนอันนี้ ก็มีการศึกษาที่ ๓ คือธรรมะที่
ว่าจะเป็นมนุษย์กันอย่างไร การศึกษาของเราก็จะสมบูรณ์
การศึกษาของเราจะไม่เป็นสุนัขที่ทางมันด้วน

ถ้าจะพูดกันตรงๆ อย่าโกรธ ก็ต้องพูดว่าต่อทางหมา
กัน เราเป็นพวกต่อทางหมา การศึกษาธรรมะนี้เป็นการทำ
ให้การศึกษาของเราสมบูรณ์ ให้การศึกษาที่เหมือนกับสุนัข
ทางด้วนนั้นทางไม่ด้วน ถ้าพูดให้เพราะหน่อยก็ว่า เหมือน
พระเจดีย์ยอดด้วน แล้วเราก็ต่อยอดพระเจดีย์ให้หายด้วน
แล้วก็น่าดู การศึกษาของเราก็สมบูรณ์

จึงขอแสดงความยินดีอนุโมทนาแก่เธอทั้งหลายทุกคน
ที่สมัครเลือกเอาวิชาพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือก ก็เรียนให้
สมบูรณ์ตามหลักสูตร เมื่อพวกอื่นหรือเพื่อนของเราเป็น
จำนวนมาก เขาไม่เลือกก็ตามใจเขาลี เขาจะได้มีการศึกษา
หมาทางด้วนตลอดไป เรายังจะมามีการศึกษาชนิดที่สมบูรณ์
นี้จึงนำยินดี แล้วก็ขอแสดงความยินดี ที่เรียกว่า อนุโมทนา

ธรรมะเป็นคู่ชีวิตยิ่งกว่าอื่นๆ

แล้วให้รู้เถิดว่า การศึกษานี้ ที่เธอทำให้สมบูรณ์นี้
ไม่ใช่มีประโยชน์แต่เพียงสอบไล่ตามหลักสูตรได้ มันจะอยู่

เป็นประโยชน์แก่ชีวิตของเธอ เป็นคู่ชีวิตของเธอ จนตลอด
ชีวิต ใช้คำว่าคู่ชีวิตนี้ไม่มากไปดอก แล้วก็ไม่หลอกด้วย
ไม่ใช่แกล้งพุดหลอก

คู่ชีวิต นั้นหมายความว่า ทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ คู่ชีวิต
ที่แท้จริงต้องทำให้ชีวิตไม่เป็นทุกข์ ก็คือธรรมะนั้นแหละ
คู่ชีวิตที่เขาพูดๆกันภาษาชาวบ้านนั้นไม่จริงดอก แต่งงาน
ไม่กี่วันมันก็กัดกันแล้ว แต่งงานได้ไม่กี่วันมันก็กัดกันแล้ว
ไม่เท่าไรมันก็หย่ากันแล้ว นี่จะเรียกว่าคู่ชีวิตได้อย่างไร

ที่จะเป็นคู่ชีวิตได้ตลอดไปก็คือธรรมะ ที่คอยประคับ
ประคองให้ชีวิตเดินถูกทาง แล้วก็มีความสุขตลอดไป ฉะนั้น
คู่สมรสที่มีธรรมะนั้นแหละ จะเป็นคู่ชีวิตแก่กันและกันได้
ฝ่ายชายก็มีธรรมะ ฝ่ายหญิงก็มีธรรมะ นั้นจะเป็นคู่ชีวิตแก่
กันและกันได้ ถ้าไม่มีธรรมะแล้วมันจะเป็นคู่กัดกัน มันฟัง
หยาบไปไหม แทนที่จะเป็นคู่ชีวิตมันจะเป็นคู่กัดกัน ลอง
ไม่มีธรรมะสิ ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายไม่มีธรรมะ แล้วมา
สมรสกันจะเป็นคู่กัดกันมากกว่า ไม่เท่าไรมันก็หย่ากันแหละ

เห็นประโยชน์ของธรรมะในฐานะที่เป็นคู่ชีวิตจริงๆ คือ
ต้องอยู่คู่กับชีวิตตลอดไป พอปราศจากธรรมะเมื่อไร ชีวิตนี้
ก็จะเป็นของร้อน เป็นของทุกข์ ทนทรมาน เหมือนกับตกนรก
อยู่ที่นี่และเดี๋ยวนี้เลย เป็นการตกนรกทั้งเป็น ถ้าขาดธรรมะ
เป็นคู่ชีวิต

ฉะนั้นเราจึงเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องเชื่อคนอื่นดอก
ว่า ธรรมะเป็นคู่อชีวิตจะทำให้ชีวิตเยือกเย็น เป็นชีวิตที่ดีที่สุด
จนถึงสุดท้ายของชีวิต เป็นพระอรหันต์ได้ก็ยิ่งดี แม้ว่าจะ
เป็นอรหันต์ไม่ได้ มันก็จะเป็นมนุษย์ที่มีความสุขจนกระทั่ง
ตาย จนกระทั่งตาย จนกระทั่งเข้าโลง แม้จะไม่ใช่พระ
อรหันต์ มันก็ดีที่สุดอยู่แล้ว ยิ่งเป็นพระอรหันต์ได้ก็ยิ่ง
วิเศษ

กำจัดความเห็นแก่ตัวได้

ต้องศึกษาอย่างเรียนวิทยาศาสตร์

นั่นแหละคือ เรื่องของธรรมะ ในขั้นที่เป็นปัญหา คือ
ความทุกข์ มันมาจากกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความ
หลง ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันก็มาจากความ
เห็นแก่ตัว ถ้าเรากำจัดความเห็นแก่ตัวเสียได้ มันก็ไม่อาจจะ
มีความโลภ ความโกรธ ความหลง คือไม่อาจจะเกิดกิเลส
ประเภทนี้ เรื่องก็สมบูรณ์ จบด้วยความเป็นสุขชนิดแท้จริง
และนิรันดร

ดังนั้น เรื่องที่จะกำจัดความเห็นแก่ตัวให้ได้นั่นแหละ
เป็นตัวธรรมะขั้นถัดมาคือขั้นที่จะแก้ปัญหา ความเห็นแก่ตัว
เป็นตัวปัญหา เป็นธรรมะที่เราจะต้องรู้ในขั้นแรก มันเป็นตัว

ปัญหา แล้วธรรมชาติที่เราจะต้องรู้ต่อไป ก็คือว่าจะแก้ปัญหานี้
ด้วยการทำลายความเห็นแก่ตัวนั้นเสีย

ทีนี้ จะทำลายความเห็นแก่ตัวกันอย่างไร? มันก็ต้อง
ศึกษากันอีกส่วนหนึ่ง ตรงนี้ก็ขอร้องให้เธอทั้งหลายตั้งใจฟัง
ให้ดีที่สุด ว่าความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นมาอย่างไร? แล้วจะกำจัด
มันได้อย่างไร?

เราจะต้องเรียนเรื่องนี้ เหมือนกับที่เรียนวิทยาศาสตร์
อย่าเรียนอย่างเรื่องไสยศาสตร์งมงาย เชื่อบ้าง บอๆ ไปตาม
เขาพูด เราต้องเรียนอย่างวิทยาศาสตร์ คือเห็นอยู่อย่าง
ประจักษ์แก่สติปัญญาหรือความรู้ของเรา

นี่ขอพูดแทรกเสียเลยว่า พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์
พุทธศาสนาไม่ใช่ไสยศาสตร์ ซึ่งมันงมงาย พุทธศาสนาเป็น
วิทยาศาสตร์ และพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นปรัชญา

เดี๋ยวนี้เขาพูดกันก้องบ้านก้องเมือง ก้องประเทศไทย
ก้องโลก ว่าพุทธศาสนาเป็นปรัชญา มันคงจะมีใครพูดผิด
ขึ้นสักคนหนึ่ง แล้วก็พูดผิดตามๆกันไป เธอไปค้นดูให้
ตลอดตำรับตำราปรัชญาดูสิว่ามันเป็นอย่างไร ปรัชญานั้น
เขามีไว้เพื่อคำนวณสิ่งที่ไม่อาจจะเห็นด้วยความรู้โดยประจักษ์
ปรัชญาต้องมีสมมติฐาน สมมติเรื่องขึ้นมา แล้วก็หาเหตุผล
มาแวดล้อม ให้ได้คำตอบว่ามันเป็นอย่างไรแน่ หรือว่ามัน

จะลงมติครั้งสุดท้ายว่าอย่างไร ต้องทำอะไรเราจึงจะกำจัด
ปัญหาที่เราสมมติขึ้นมานั้นได้ นี้อย่างนี้เป็นปรัชญา ไม่มี
ตัวจริงดอก เป็นแต่เรื่องสมมติ แล้วก็ไม่รู้จบ เรื่องปรัชญา
ไม่รู้จบ

คำว่า ปรัชญา ในที่นี้เธอต้องรู้ไว้ด้วยว่า เป็นคำพูดที่
ผิดพลาด ไปให้คำแปลที่ผิดพลาด เอาคำว่าปรัชญาของเข
ไปใช้อย่างผิดพลาด เมื่อพูดถึงปรัชญาในลักษณะอย่างนี้
แล้วก็คือสิ่งที่เขาเรียกกันว่า philosophy philosophy
ซึ่งคุ้นหูกันกับนักศึกษาทั่วไปอยู่แล้ว philosophy นั้น
ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ แล้ว philosophy นั้นเป็นเรื่องคำนวณ
ไม่ใช่ปรัชญา ปรัชญา แปลว่า รู้จริง รู้แจ้ง รู้โดยประจักษ์
แต่ใครคนหนึ่งในเมืองไทย เขาเอาคำคำนี้ไปใช้เป็นคำแปล
ของคำว่า philosophy แล้วคนทั้งหลายก็ใช้ตาม เลยผิดกัน
ทั้งเมือง philosophy แปลว่าปรัชญา มีสมมติฐาน แล้ว
คำนี้คำนวณไปตามเหตุผลที่จะหามา แล้วลงมติ อย่างนี้
ไม่ตรงกับคำว่าปรัชญา ซึ่งเป็นภาษาอินเดีย

คำว่า ปรัชญา นั้นไม่ต้องคำนวณ แต่เขาได้ทำอย่างอื่น
ก็คือ มองกันลงไปจริงๆ จนเห็นจริง เหมือนกับวิทยาศาสตร์
เรียกว่าปรัชญา ในอินเดียเขาใช้คำว่าปรัชญา ในความหมาย
อย่างนี้ ในเมืองไทยไปคว้าเอาของเขามาใช้ผิด เอามาใช้

เป็นคำแปลของ philosophy แต่เมื่อมันผิดกันทั่วทั้งบ้าน
ทั้งเมือง และใช้กันทั้งบ้านทั้งเมืองแล้ว มันก็ปล่อยเลยตามเลย
แหละ ใช้คำว่าปรัชญาหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า philosophy

พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา

ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว พุทธศาสนาไม่ใช่ philosophy
แล้วก็ไม่ใช่ปรัชญา ชนิดที่เป็น philosophy แต่เป็นปรัชญา
ตามความหมายของภาษาอินเดีย ภาษาสันสกฤตหรือภาษาบาลี
คือคำว่าปัญญาในภาษาบาลี คำว่าปรัชญาในภาษาสันสกฤต
ซึ่งรู้แจ้งเห็นจริงโดยประจักษ์ ด้วยการประพาศติกระทำ
ทางจิตทางวิปัสสนา เป็นต้น แต่เดี๋ยวนี้มันพูดกันว่าปรัชญาฯ
คือ philosophy เสียแล้วก็เลยตามเลย ก็พูดไป ฉันทก็ต้อง
บอกเธอทั้งหลายว่า พุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญาในภาษาไทย
ทั้งที่ที่แท้นั้น พุทธศาสนานั้นคือตัวปรัชญาในภาษาอินเดีย
ภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤตก็ตาม คือ รู้จริงโดยประจักษ์
เพราะว่าได้สัมผัสสิ่งนั้นด้วยจิตใจ ไม่ต้องคำนวณ

ความทุกข์ เป็นอย่างไร? เหตุให้เกิดทุกข์ เป็นอย่างไร?
ความดับทุกข์ เป็นอย่างไร? ทางให้ถึงความดับทุกข์ เป็น
อย่างไร? ไม่ต้องคำนวณ เพราะเขาได้ทำให้ประจักษ์แก่จิตใจ
ในความรู้สึก เช่นที่เราารู้สึกว่าโลภะ โทสะ โมหะ เป็นอย่างไร

แล้วเรารู้สึกเวลาที่เราไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ เป็นอย่างไร
รู้ประจักษ์กันแบบนี้ ไม่ต้องคำนวณ

ฉะนั้นให้รู้ว่า พุทธศาสนานั้นไม่ใช่ปรัชญา แต่ว่าเป็น
วิทยาศาสตร์ เอาตัวจริง ของจริง มาวางไว้ แล้วดูๆ ดูๆ
พลิกดู ทดสอบดู ค้นคว้าดู แยกแยะดู อะไรดู จนพบ
ความจริงว่ามันเป็นอย่างนี้ นี่เป็นวิทยาศาสตร์ไม่ใช่ปรัชญา
philosophy เราก็จะต้องทำต่อไปโดยวิธีนี้

ขอรับรองให้เธอทั้งหลาย ศึกษาพุทธศาสนาในลักษณะ
วิทยาศาสตร์ เช่นว่า ความโลภเป็นอย่างไร ก็ดูที่ตัวความโลภ
ความโกรธเป็นอย่างไร ก็ดูที่ตัวความโกรธ ความหลงเป็น
อย่างไร ก็ดูที่ตัวความหลง มันให้ความทุกข์อย่างไร ก็ดูไป
ที่ตัวความทุกข์ ตัวที่ว่างจากความทุกข์ ไม่มีการคำนวณ
คาดคะเน มีแต่การดูลงไปจริงๆ แล้วเห็นจริง

ต้องศึกษาธรรมะภายในจิต

ไม่ใช่จากพระไตรปิฎก

ฉะนั้น จึงพูดเสียว่า ถ้าจะศึกษาธรรมะกันแล้วจะต้อง
ศึกษาจากของจริงในภายใน คือสิ่งที่เกิดอยู่จริงในจิตใจว่า
มันเป็นอย่างไร ศึกษาพุทธศาสนาที่นั่น พระไตรปิฎกนั้น
เป็นเพียงบันทึกของบุคคล ที่ได้รู้แล้ว พบแล้ว ได้สอนไว้ มัน

เป็นเพียงบันทึกเรื่องราวนั้นไว้ เพียงแต่อ่านเรื่องราวนั้น ถ้า
ยังไม่ได้ดูข้างใน ยังไม่เห็นตัวจริง เราต้องดูที่ตัวจริงข้างใน
วิธีดูนั้นก็ตามที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก อย่างนี้เป็นต้น
แต่ถ้าเราไม่มีพระไตรปิฎก เราไม่อาจจะมีพระไตรปิฎก เรา
ก็ดูไปที่ตัวจริงข้างใน เท่าที่จะดูได้ เราก็รู้ได้เหมือนกัน แม้
จะไม่ใช้ทั้งหมด

ถ้าพยายามดูๆ มันจะค่อยๆรู้หมด ค่อยๆลึกซึ้งเข้าไป
จนหมดได้เหมือนกัน เหมือนกับพระพุทธเจ้าที่ท่านไม่มี
พระไตรปิฎกเรียนดอก ท่านค้นเอาเอง ท่านค้นไปเรื่อย ค้น
ไปเรื่อย เหมือนกับคนที่เขาคล้าหาอะไรอยู่ คล้าไปๆ คล้าไป
มันก็เห็นแจ่มออกไปๆ จนถึงที่สุด เราก็อาจจะใช้วิธีนั้นได้
ถ้าเราไม่สามารถที่จะเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก แต่เดี๋ยวนี้
สะดวก เพราะว่ามีพระไตรปิฎกที่แปลเป็นไทยก็มี ถ้าเรา
อาจจะอ่านได้ เราก็หามาอ่านสิ เป็นแนวทางสำหรับศึกษา
ลงไปในชีวิตข้างในไปตามนั้น ก็เร็วขึ้น มันก็ง่ายขึ้น มันก็
สะดวกขึ้นกว่าที่จะไม่มีพระไตรปิฎกเสียเลย

พระไตรปิฎกเป็นเพียงบันทึกของพระพุทธเจ้า ที่ท่าน
ได้ตรัสไว้อย่างไร คนก็บันทึกเอาไว้เป็นตัวหนังสือมาจนถึง
บัดนี้ มันก็ช่วยได้มาก แต่ไม่สำเร็จประโยชน์เพียงว่ามีพระ
ไตรปิฎก หรืออ่านพระไตรปิฎก มันต้องศึกษาจากข้างใน
เรียนพระไตรปิฎกข้างในดีกว่า ในตัวเรา ในจิตใจของเรา

มีทุกอย่าง ทุกเรื่อง อย่างที่กล่าวเอาไว้ในพระไตรปิฎกเล่มๆ หนังสือ เรียกว่าพระไตรปิฎกข้างนอก คือตู้พระไตรปิฎก แล้วพระไตรปิฎกข้างใน คือ ความจริง ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มี อยู่ในกาย ในใจ ในความรู้สึกนึกคิด นี้เรียกว่าพระไตรปิฎก ข้างใน เธอทั้งหลายทุกคนสามารถที่จะไปเปิดดู ไปศึกษาพระ ๒
ไตรปิฎกข้างใน

วิศึกษาพระไตรปิฎกข้างใน ตั้งแต่แรกเกิด

ที่นี้ฉันก็จะพูดถึงการศึกษาพระไตรปิฎกข้างใน เท่าที่ จำเป็น ที่รบบรัด เท่าที่จำเป็น จึงอยากขอรับรองว่าเธอฟังให้ดีอีก ครั้งหนึ่ง

พระไตรปิฎกข้างใน ตั้งต้นมาจากเมื่อทารกปฏิสนธิ ขึ้นมาในครรภ์ของมารดา ตอนนี้อยังไม่เรียกว่าทารกดอก ที่จริงไม่เรียกว่าทารก คือมันยังไม่ได้คลอดออกมา มันเป็น สัตว์ที่อยู่ในครรภ์ ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไรยังนึกไม่ออก แต่ เธอฟังถูกก็แล้วกัน เมื่อยังเป็นสัตว์ตัวอ่อนอยู่ในครรภ์ของ มารดา จนกระทั่งแรกผสมกันระหว่างเชื้อของบิดามารดา ตั้งต้นที่ตรงนั้นแหละ มันมีชีวิตเป็นสัตว์ขึ้นมาตัวหนึ่งแล้ว นิดๆ อยู่ในครรภ์ของมารดา ตอนนี้นั้นมันไม่คิดนึกอะไรได้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ยังไม่ทำงาน จิตใจของมันก็ยัง

ไม่สามารถที่จะคิดนึกอะไรได้ มันก็ยังไม่มีความรู้ มันคิดนึกอะไรไม่ได้ มันคิดนึกอะไรไม่ได้ จำไว้เถอะ มันสัมผัสอะไรก็ไม่ได้ จนกว่ามันจะค่อยสัมผัสอะไรได้ จนกว่ามันจะค่อยคิดนึกอะไรได้

ทีนี้สัตว์นั้นมันเจริญอยู่ในครรภ์ของมารดาเรื่อยมาจนครบกำหนดที่จะคลอดออกมา มันก็ยังคิดนึกอะไรไม่ได้ เพราะว่ามันอยู่ในครรภ์ จนถึงเวลาคลอดออกมานี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของมันทำอะไรไม่ได้ ที่เป็นวิชาความรู้ทำไม่ได้ ได้แต่รู้สึกตามธรรมชาติ แล้วก็มีการหล่อเลี้ยงด้วยอาหารจากตัวของมารดาทางสายสะดือ ไปเลี้ยงทารกให้อิ่มอยู่เสมอมันก็ไม่หิวสิ มันก็อิ่มอยู่ มันเจริญอยู่ แต่มันก็คิดนึกอะไรไม่ได้ ไม่มีสติปัญญา ไม่มีอะไรเลย ไม่มีความงัดด้วย เพราะมันไม่ได้คิดผิดๆ

อ้าว ทีนี้มันคลอดออกมาจากท้องแม่ แล้วเปลี่ยนสภาพเป็นว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ผิวหนัง อะไรของมันจะทำงานได้แล้ว จะต้องทำงานแล้ว จะต้องทำงานเต็มที่แล้ว ตาจะเบิกออกมา...จะเห็นรูปแล้ว หูจะทำหน้าที่ได้ยินเสียงแล้ว จมูกจะรู้กลิ่นแล้ว ลิ้นจะรู้รสแล้ว ผิวหนังก็จะรู้สัมผัสต่างๆ ที่มากระทบผิวหนัง ดังนั้น สิ่งที่เราเรียกว่าจิต มันก็สามารถที่จะคิดนึกได้มากทันที ตลอดเวลาที่ว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย มัน

ทำหน้าที่ได้ ฉะนั้นเด็กนั้นต้องคลอດออกมาเสียก่อน ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำหน้าที่ได้เสียก่อน

แรกคลอດออกมาวันแรกๆ มันก็ทำไม่ได้ดอก มันต้องหลายวันแหละ แต่ที่วันไม่อาจจะกำหนดได้ออก ไปสังเกตดูเอาเองเถอะว่า เด็กนั้นต้องโตพอที่จะรู้สึกทางเวทนา รู้สึกทางเวทนา จะกี่วัน หรือกี่เดือน หรือถึงปี หรืออะไรก็สุดแท้ เด็กนั้นต้องเติบโตพอที่จะมีความรู้สึกทางเวทนา ว่าอรรอยหรือไม่อรรอย เด็กเล็กๆคลอດมาวันนั้น ยังไม่รู้สีกว่าอรรอยหรือไม่อรรอยดอก วันที่ ๒ วันที่ ๓ ก็ยังไม่รู้ ที่วันฉันทก็ไม่รู้เหมือนกันแหละ แต่ถ้ากล่าวตามพระบาลีว่า ต้องถึงวันที่มันสามารถจะรู้สึกทางเวทนา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางปากนี้ กระทั่งว่ามันกินนมแม่แล้ววันแรกๆมันก็คงไม่เกี่ยวกับอรรอยหรือไม่อรรอยดอก มันดูคนนมแม่กินตามธรรมชาติเหมือนลูกหมาลูกแมวนี้ มันไม่รู้ ว่าอรรอยหรือไม่อรรอย จนกว่าเมื่อไรที่ทารกนี้มันสามารถจะแยกแยะเป็นความอรรอยหรือเป็นความไม่อรรอย เพราะความเจริญของระบบประสาท หรือสัมผัสต่างๆ มันรู้จักแยกแยะ ว่าอรรอยหรือไม่อรรอย

ทางตามันก็รู้จักแยกแยะ ว่าสวย หรือไม่สวย เขาเอาพวงดอกไม้ พวงปลาตะเพียนอะไรมาแขวน ให้เด็กๆมันนอน

หญิงดู นี่ก็คล้ายๆกับว่า จะเร่งให้เด็กๆมันรู้จักสัมผัสทางตา
ได้เร็วขึ้น แล้วมันก็จะรู้ว่าสวยหรือไม่สวยเร็วขึ้น

ทางหูก็เหมือนกันแหละ เด็กแรกคลอดออกมามันฟัง
เพลงที่เขากล่อมนี้ไม่รู้เรื่องดอก มันสักว่าเสียงเท่านั้นแหละ
แต่ต่อมาเมื่อมันโตขึ้นๆ ก็วันก็เดือนก็ตาม มันรู้ความไพเราะ
ของเพลงที่เขากล่อม เมื่อพอดีพอเหมาะกับประสาทหู มันก็
รู้สึกไพเราะ แล้วมันก็หลับ หรือถ้าอะอะตึงตังมันก็ไม่หลับ
นี่มันเริ่มรู้สึกเวทนา รู้สึกเวทนา อย่างนี้เรียกว่ารู้สึกเวทนา
ว่าเสียงนั้นไพเราะหรือไม่ไพเราะ แม้มันจะไม่รู้จักเรียกว่า
ไพเราะหรือไม่ไพเราะ ไม่รู้จักพูด ไม่รู้จักเรียก แต่มันรู้สึกได้
ว่าอย่างนี้ไพเราะ คือ ถูกพอดีกับประสาทหู แล้วก็สบาย

ตาแล้วหู แล้วจมูก จมูกต่อมา จมูกนี้คงจะช้าหน่อย
ก็จะรู้เรื่องราวหอมหรือเหม็น มันคงจะนานหน่อย กว่าที่เด็กๆ
ทารกนอนแบเบาะนั้นมันจะรู้เรื่องหอมเรื่องเหม็น เมื่อไรรู้จัก
แยกเป็นหอมและเหม็น ชอบที่หอมเกลียดที่เหม็น มันก็รู้
เวทนาแล้ว เรียกว่าเด็กนี้มันรู้เวทนา

แล้วก็ ลื่น พูดแล้วว่ามันรู้ร่อยหรือไม่ร่อย

ที่นี้ ผิวหนัง คือร่างกายอย่างนี้ นิ่มนวล อบอุ่น อยู่
ในหัวอกเมื่อนิ่มนวลอบอุ่นอย่างไร ที่แรกมันก็ไม่รู้เพราะระบบ
ประสาทมันยังไม่เจริญ หลายวันหลายเดือนเข้ามันก็เจริญ

จนรู้ว่าอย่างนี้อบอุ่น อย่างนี้มันนวล อย่างนี้สบาย อย่างนี้
ชวนให้หลับได้ง่าย อย่างนี้หลับไม่ลง อย่างนี้เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เรียกว่า เด็กมันเริ่มรู้จักสิ่งที่เรียกว่าเวทนา
เวทนามันก็แยกได้เป็น ๒ อย่างสิ : เวทนาที่น่าพอใจ กับ
เวทนาที่ไม่น่าพอใจ เขาเรียกว่าเวทนาที่ชวนให้รัก ให้กำหนด
ให้ยินดี นี่ประเภทหนึ่ง เวทนาที่ไม่ถูกกัน ไม่ถูกกับระบบ
ประสาท ชวนให้โกรธ ชวนให้เกลียด ชวนให้กลัว มันก็อีก
พวกหนึ่ง เราเรียกว่าเวทนา ๒ ชนิด สุขเวทนา ทุกขเวทนา
แต่ถ้าจะเรียกให้ดีกว่า เวทนาที่ให้เกิดความยินดี เวทนาที่ให้
เกิดความยินร้าย นี่ความยินดียินร้ายมันได้เกิดขึ้นในความ
รู้สึกของทารกนั้นแล้ว คือเด็ก ๆ สามารถจะรู้สึกยินดี หรือรู้สึก
ยินร้ายได้แล้ว

คำที่มีความหมายว่ายินดียินร้ายนี้ ไม่ค่อยมีใครรู้จักคำ
ดอก แม้พวกพระเถรที่นี้เขาก็ไม่รู้ เขาไม่เคยได้ยิน ยินดี
เขาเรียกว่า อนุโรธะ ยินร้าย เขาเรียกว่า วิโรธะ ภาษาบาลี
ว่า อนุโรธ...ความรู้สึกว่ายินดี ยินร้าย วิโรธ ะ ธ.จง มันมี
อยู่ในบาลี แต่ไม่ค่อยเอามาพูดกัน ไม่ค่อยเอามาพูดกัน
ให้ได้ยิน วิโรธ อนุโรธ หรือ วิโรธ...ยินดี ยินร้าย

นั่นแหละเราเริ่มมี ทารก คำว่า เรา นี้หมายถึง ทารก
เริ่มมีความรู้สึกขนาดแยกออกจากกันได้เป็นอนุโรธะคือยินดี
และ วิโรธะคือวิโรธ ไม่ยินดี เอาละ ทีนี้จะเกิดเรื่องละ

พอเด็กเขาได้รับเวทนาชนิดอนุโรธะ คือยินดี มันก็รู้สึก
พอใจได้ ยินดี ความยินดีคือความพอใจได้ หรือไม่ยินดี
มันก็ยินร้าย คือโกรธได้ เมื่อได้รับอารมณ์ทางตา หู จมูก
ลิ้น กาย อะไรก็ได้ ที่น่ายินดี มันก็รู้สึกยินดี รู้สึกยินดี รู้สึก
เป็นสุข รู้สึกพอใจ เป็นเพียงความรู้สึกเท่านั้น เป็นเพียง
ความรู้สึกเท่านั้น ไม่ใช่ตัวตนเป็นต้นเป็นก้อนอะไร เป็นเพียง
ความรู้สึกยินดีพอใจ พอใจเช่นอร่อย ในความอร่อยตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ

แต่อย่าทำเล่นกับมันนะ ความรู้สึกเท่านั้นแหละ มันก็
ปรุงความรู้สึกต่อไปได้ ความรู้สึกยินดี อร่อย พอใจ นั่นแหละ
มันปรุงให้เกิดความรู้สึกขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่า กู กู ภาษา
ธรรมดาต้องพูดว่า กู กูอร่อย กูพอใจ กูยินดี ความรู้สึกว่า
ตัวกูมันยังไม่เคยเกิดดอก จนกว่าเมื่อไรมันมีเวทนา รู้สึกต่อ
เวทนาที่น่ารักน่าพอใจ เอรีดอร่อยพอใจ เกิดความรู้สึกเอรีด
อร่อยพอใจ ที่เรียกว่าสุขเวทนา นี้ แล้วมันก็จะเกิดความรู้สึก
ขึ้นต่อไปว่า มันมีตัวกูผู้อร่อย มันจะมีชั้นตอนบางตอน
แทรกอยู่ก็ได้ คือว่ามันรู้สึกอร่อย แล้วมันก็อยากในความ
อร่อย มันก็เกิดความรู้สึกว่าตัวกูผู้อร่อยขึ้นมา มันสำคัญ
อยู่ตรงที่มันเกิดความรู้สึกชนิดหนึ่งขึ้นมาว่า กู...ผู้ได้รับความ
อร่อย หรือกูกำลังอร่อย ที่นี้ในกรณีที่มันไม่อร่อย มันเป็น

ทุกขเวทนา มันเกิดกุ ฎไม่อร่อยขึ้นมา ฎในทางลบ ถ้าอร่อย มันเป็นฎในทางบวก ถ้าไม่อร่อยมันเป็นฎในทางลบ แต่มัน ก็เป็นฎ ตัวฎ ด้วยกันทั้งนั้น

ถ้าเรียกโดยบาลีก็เรียกว่าอตัตตา อตัตตา อตัตตวาทุปาทาน ได้เกิดขึ้นแล้ว เป็นจุดตั้งต้น คือความรู้สึกหมายมั่น ว่าฎ ว่า ตน ว่าฎ ว่าตน นี้เกิดขึ้นแล้ว นี้จุดสำคัญที่สุดของเรื่อง ถ้า อันนี้มีขึ้นในจิตใจของทารกแล้ว ก็เรียกว่า ทารกนั้นมันมีความรู้สึกว่าตัวตน ตัวตนหรือตัวฎ พุทธธรรมดาก็ว่า ตัวฎ พุทธอย่างสุภาพตามตัวหนังสือก็ว่าตัวตน ความรู้สึกว่าตน เกิดขึ้นแล้วตามคราวตามโอกาสที่เขาได้เสวยเวทนา สุขเวทนา ...ก็ตัวฎอร่อย ทุกขเวทนา...ก็ตัวฎไม่อร่อย คือมีตัวฎเป็น จุดศูนย์กลางขึ้นมาในทางจิตใจของเด็กแล้ว

นั่นแหละจุดสำคัญ ที่มันจะขยายตัวออกไปมากมาย ที่เดียว มีความรู้สึกว่าฎได้แล้ว มันก็มีความรู้สึกว่าจะของฎ ขึ้นมาได้ ความรู้สึกว่าจะอตัตตามีขึ้นมาแล้ว ความรู้สึกว่าจะของฎ...อตัตตนิยา ที่เป็นอตัตตนิยามันก็เกิดขึ้นมาได้ ฉะนั้น เด็กก็เกิดตัวฎ ตัวฎอร่อย อร่อยของตัวฎ ทางตาเห็นก็ เหมือนกัน งาม สวย ทางตาของฎ ทางหูก็เหมือนกัน ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย มันก็มีความรู้สึกเป็นตัวฎ เป็นของฎกว้าง ออกไป กว้างออกไป

ที่นี่ เมื่อได้พอใจในสิ่งใด เป็นความอร่อยของกู มันก็มี
ความต้องการ ต้องการๆ ที่ไม่มีที่สิ้นสุด มันเป็นความอร่อย
ที่ไม่มีที่สิ้นสุด อืมแล้วเตี้ยว่ามันก็หิวอีก อืมแล้วเตี้ยมันก็
หิวอีก เพราะมันต้องการเป็นตัวกู เป็นของกู ตัวกูต้องการ
เป็นของกู

ความโลภ โกรธ หลง เริ่มมีตั้งแต่ทารก

ที่นี่มีคำที่น่าหัวที่สุด ที่ในพระบาลี พระพุทธเจ้าท่าน
ตรัสไว้ เด็กทารกนั้นมันไม่มีความรู้เรื่องความจริงอะไรเลย
เมื่ออร่อยมันก็อยาก เมื่อไม่อร่อยมันก็ไม่อยาก มันก็มี
ความคิดเรื่องกู เรื่องของกู ไปตามแบบของทารก เพราะมัน
ไม่มีความรู้เรื่องอะไรเลย ตรงนี้ท่านกล่าวว่า ทารกนั้นมัน
ไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันจะดับเสียซึ่ง
ความทุกข์ได้ นี่เอาเรื่องของผู้ใหญ่เต็มๆ ไปพูดว่า ทารกนั้น
ไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ซึ่งถ้ามีแล้วจะ
ดับความทุกข์เสียได้ ฉะนั้นเด็กทารกก็ปล่อยไปตามเรื่องสิ
แล้วแต่จิตมันจะปรุงขึ้นไปเองตามธรรมชาติ มันก็ปรุงเป็น
ตัวกู เป็นของกู ยิ่งขึ้นไป ยิ่งขึ้นไป มันอยากในสิ่งใดด้วยความ
ไม่รู้อันนี้ ก็เรียกว่า ความโลภมันได้เกิดขึ้นแล้ว แม่จะ
ตัวน้อยๆ มันก็คือความโลภนั่นเอง เตี้ยนี้ทารกของเรามัน
ก็เกิดความโลภได้แล้ว

ที่นี้มันรู้จักอยากอย่างนี้ได้แล้ว ถ้าสมอยาก...มันก็อยาก
ยิ่งๆขึ้นไป อยากรี้อยจนชินเป็นนิสัยที่จะอยาก เรียกว่า
กิเลสเกิดแล้ว มีอนุสัยเกิดแล้ว มีความอยาก มีความโลภ
เข้า มีความเคยชินที่จะอยาก ที่จะโลภ

อ้าว ที่นี้ในบางกรณี มันไม่เป็นไปตามที่เด็กทารกนั้น
ต้องการ...มันก็โกรธสิ เด็กก็โกรธเป็นแล้ว เด็กโกรธเป็น เป็น
กิเลสแห่งความโกรธแล้ว โกรธบ่อยๆเข้ามาก็เป็นอนุสัย
แห่งความโกรธ คือความเคยชินที่จะโกรธ

ทารกของเราก็มีความโลภเป็น มีความโกรธเป็น แล้ว
มันก็ไม่รู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อยู่ตลอดเวลา มัน
ก็โง่อยู่ตลอดเวลา มันก็หลงรัก หลงโกรธ หลงรัก หลงโกรธ
หลงมัวเมา ในเรื่องที่จะได้เป็นตัวกู เป็นของกู นี้เรียกว่าโมหะ
โมหะ...ลูกทารกของเราก็มีโมหะแล้ว

เดี๋ยวนี้ทารกของเรามีได้ทั้งโลภะ ทั้งโทสะ ทั้งโมหะ
เติบโตขึ้นมาจนเป็นเด็กทารกชั้นโต เป็นเด็กวัยรุ่น เป็น
หนุ่มเป็นสาว อย่างเดียวกันเลยกับที่ทารกแรกมีมันตั้งขึ้น
มาอย่างไร เดี่ยวนี้ความคิดนั้นก็ยังเป็นอย่างนั้น เว้นแต่มัน
เข้มข้น รุนแรง รุนแรงขึ้นทุกที เด็กทารกก็มีน้อยๆไปตาม
เด็กทารก เด็กวัยรุ่นก็มีมากไปตามเด็กวัยรุ่น คนหนุ่ม
คนสาวก็มีมากไปตามคนหนุ่มคนสาว โตเต็มที่เป็นผู้ใหญ่ก็
มีมากไปตามอำนาจของความใหญ่โต

นี่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มาจากตัวกูที่
เกิดขึ้นในครั้งแรก เป็นครั้งแรกในจิตใจของทารกนั้น เมื่อ
มันได้อร่อย มันเกิดความโลภ แล้วมันก็ได้เกิดความรู้สึกว่า
กูอร่อย อร่อยของกู นี่ก็คือตน หรือตัวตน หรือตัวกู มัน
ได้เกิดขึ้นแล้ว นั่นแหละจุดตั้งต้นก็ได้ หรือจะเรียกว่าเป็น
จุดศูนย์กลางก็ได้ จุดตั้งต้นก็ได้ มันได้เกิดขึ้นแล้ว อย่าง
แน่นแฟ้นแล้ว ฉะนั้นทารกนั้นหรือชีวิตนั้น มันก็มีความเียง
ว่าตัวกู ว่าของกู นั่นแหละเป็นจุดศูนย์กลาง สำหรับจะเกิด
ความโลภ ความโกรธ ความหลง ยิ่งขึ้นไปๆ ยิ่งขึ้นไปๆ
รุนแรงขึ้นไป จนเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นเด็ยวันนี้แหละ

ความเห็นแก่ตัว

เกิดจากรู้สึกว่ามีตัว คืออัตตา

นี่เห็นไหมว่า ความเห็นแก่ตัวมันเกิดขึ้นเพราะความรู้สึก
ว่ามีตัว ถ้าอย่างมีความรู้สึกว่ามีตัวกู มันก็จะไม่เกิดความ
เห็นแก่ตัว เด็ยนี้มันได้เกิดความรู้สึกว่ามีตัวกูเสียแล้ว
อย่างไรเล่า ความรู้สึกที่รองลงมาว่าเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว
จะเอา...เป็นความโลภ เมื่อไม่ได้ก็โกรธ เขาก็เห็นแก่ตัวอยู่
อย่างนี้ เห็นแก่ตัวเพื่อจะโลภ เห็นแก่ตัวเพื่อจะโกรธ
เห็นแก่ตัวเพื่อจะหลงไหลมัวเมา มันก็เลยมีความเห็นแก่ตัว

เป็นตัวปัญหา เด็กทารกนั้นมันก็ต้องเป็นทุกข์ธรรมดาไปด้วย
ความเห็นแก่ตัว มาตั้งแต่ชั้นทารกนั้นแล้ว แต่มันไม่รุนแรง
โชติช่วงเหมือนเตี้ยวันที่โตแล้ว

ฉะนั้น เรารู้กันไว้ให้ดีกว่า ความโลภ ความโกรธ ความ
หลง เป็นความรู้สึกนี้ มันเกิดมาจากความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว
ความรู้สึกที่เห็นแก่ตัวนั้น มันก็เกิดมาจากความรู้สึกว่ามีตัว
มีตัว มีอัตตา หรือมือหังการมานะ...ความสำคัญว่าตัวกู คือ
มีตนเกิดขึ้นแล้วในความรู้สึกของจิตที่ยังโง่ นี้เรียกว่ามีตัวตน
แล้วก็มีความรู้สึกว่าของตน หรือเกี่ยวข้องกับตน มันก็ต้อง
เห็นแก่ตน ที่เรียกว่าเห็นแก่ตัว

ความรู้สึกว่าตัวนั้นคือคำว่า ego ego ว่าตัว egoism
ว่าความมีตัว เราจะอ่านพบในหนังสือภาษาอังกฤษบ่อยแหละ
egoism ถ้าว่าเป็นภาษาธรรมดาก็ใช้คำว่า self self
คือตัว ถ้าภาษาโบราณซึ่งมาจากภาษากรีก ภาษาอะไรก่อน
โน้นเขาว่า ego. egoism ความรู้สึกว่ามีตัว ถ้าเป็นภาษา
ธรรมดาก็เรียกว่า self ถ้ามันเห็นแก่ตัวเขาก็เรียกว่า selfish
selfish เกี่ยวกับตัว เกี่ยวกับของตัว ถ้าเป็นภาวะขึ้นมาก็
เรียกว่า selfishness selfishness นี่คือการเห็นแก่ตัว
มันก็เกิดโลภะ โทสะ โมหะ ได้เต็ม ถ้าตรงกันข้ามเขา
เรียกว่า selfless selfless คือไม่มีตัว selflessness

ความไม่มีตัว อย่างนี้ไม่เกิด ไม่เกิดโลภะ โทสะ โมหะ

ฉะนั้นเขาจึงชอบความไม่เห็นแก่ตัวกันทั้งนั้นแหละ
selflessness ไม่เห็นแก่ตัว selfishness ความเห็น
แก่ตัว เขาเกลียดกันทั้งโลกเลย เธอจงรู้จักมันไว้ว่า มันเป็น
ความรู้สึกนึกคิดที่เลวร้าย มาจากความไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร
ซึ่งเรียกว่า อวิชชา อวิชชาเป็นจุดตั้งต้นของเรื่องเลวร้าย
ทั้งหลาย คืออวิชชา ความไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร ซึ่งมันมีตาม
ธรรมชาติ ตามธรรมชาติมันก็มีอวิชชาตามธรรมชาติ

เด็กทารกคนนี้ไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ คือมันมีอวิชชา จะเรียกว่ารู้ผิดก็ได้ จะเรียกว่าไม่รู้
ก็ได้ เพราะมันมีผลเท่ากัน เด็กนี้รู้ผิดหรือเด็กไม่รู้เลย มัน
ก็มีผลเท่ากัน คือมันปราศจากความรู้ จิตมันจึงคิดไปใน
ทางผิดๆ จนรู้สึกว่ามีตัวกู ครั้นมีตัวกูแล้วก็มีของกู พอมี
ของกูก็เห็นแก่ของกู เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว แล้วเกิดโลภะ
โทสะ โมหะ

นี่ไม่ต้องคำนวณนะ จึงเรียกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ แม้ว่า
จะไม่ใช้วัตถุเหมือนก้อนหินดินทรายก็จริง จะเอามาส่องผ่ามือ
ดูเล่นไม่ได้ก็จริง แต่ว่ามันก็เป็นสิ่งที่รู้สึกได้ รู้สึกได้ด้วย
ตาจิต ไม่ต้องคำนวณ และยังมียอยู่ในจิตใจของเราแล้ว เรา
ก็รู้สึกได้ตั้งแต่เกิดเวทนา เมื่อไรเกิดเวทนาแล้วก็ดู จะเกิด
ตัณหา เกิดอุปาทาน เกิดภพ เกิดชาติ เกิดเป็นตัวกู แล้วก็

มีทุกข์ นี่พุทธศาสนาแท้ๆ หัวใจพุทธศาสนาแท้ๆ มันเป็นอย่างนี้ แล้วมีรูปแบบที่จะต้องศึกษากันอย่างวิทยาศาสตร์ อย่ำศึกษากันในรูปแบบของ philosophy เลย

พวกฝรั่งเขานิยมหลัก philosophy เขาจัดให้พุทธศาสนาเป็น philosophy แล้วเขาเรียนพุทธศาสนาอย่าง philosophy แล้วเขาเรียนจนตายก็ชาติๆ ก็ไม่มีทางที่จะรู้พุทธศาสนา เพราะว่าพุทธศาสนาไม่ใช่ philosophy แต่เป็นวิทยาศาสตร์

ฉะนั้นเราเป็นชาวพุทธทั้งที่ เราก็กต้องรู้จักของของเรา ให้ดี ของของชาวพุทธนี้ให้ดี คือรู้้อย่างนี้ รู้้อย่างที่จิตสัมผัสลงไปทีลิ่งนั้นๆ โดยประจักษ์ นี่เรียกว่ารู้จริง รู้โดยประจักษ์ เป็นญาณ เป็นญาณทัสสนะ ที่ไม่ต้องคำนวณ ไม่ใช่ความคิดเห็นที่ต้องคำนวณ หรือ philosophy แต่เป็นความรู้โดยประจักษ์ ที่ไม่ต้องคำนวณอีกแล้ว เห็นชัดอยู่แล้ว รู้ลึกด้วยจิตอยู่แล้ว นั่นแหละคือว่าเห็น เห็นคือรู้ลึกด้วยจิต ไม่ต้องมีการคำนวณ

นี่ให้ถือหลักอย่างนี้ไว้เถิด จะเป็นหลักที่มั่นคง เป็นความรู้ที่มั่นคงที่สุด สำหรับจะรู้พระพุทธศาสนา และรู้ต่อไปจนถึงที่สุด จึงขอร้องหลายครั้งหลายหนว่า เธอทั้งหลายจงฟังให้ดี ฟังให้เข้าใจ มันเป็นเงื่อนต้นของการที่จะรู้พุทธศาสนา

เงื่อนต้นของการรู้พุทธศาสนา

เรื่องนี้เขาเรียกว่า เรื่องปัจจุสมุปบาท ได้สัมผัสเป็น เวทนา แล้วก็เกิดตณหา คือความอยาก แล้วรู้สึกว่าคุณอยาก แล้วยึดถือด้วยอุปาทาน ว่ามีตัวกู มีของกู เกิดภพ เกิดชาติ เป็นตัวกู ของกู เต็มอยู่ในจิตใจ นี่เรียกว่า ปัจจุสมุปบาท หรืออหังปัจจยตา เป็นจุดตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ซึ่ง พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้เอง

ในบางเวลานั้น พระพุทธเจ้าทรงเอามาท่อง เอามาว่าเล่น เหมือนกับที่เด็กๆท่องสูตรคูณ ฟังแล้วมันน่าหัว หรือมัน ไม่น่าเชื่อ พระพุทธเจ้ายังท่องสูตรคูณ ครูบาอาจารย์คนไหน บ้างท่องสูตรคูณ คนอวดดี...ไม่เคยท่อง แต่พระพุทธเจ้าท่าน ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านยังเอาสูตรคูณมาท่อง คือ เรื่องนี้ เรื่องที่กำลังพูดนี้ ท่านจะท่องขึ้นมาตามสูตร : ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

สูตรที่ ๑ เรื่องตา : จกขุณฺจ ปฏิจฺจรูปฺเปจ อุปฺปชฺชติ วิณฺณ ญาณํ ตินฺณณํ ฌมฺมานํ สงฺคติ ผสฺโส ผสฺสปฺจฺยยา เวทนา เวทนาปฺจฺยยา ตณฺหา ตณฺหาปฺจฺยยา อุปาทานํ อุปาทาน ปฺจฺยยา ภาโว ภาวปฺจฺยยา ชาติ ชาติปฺจฺยยา ชรามรณํ โสภกปริเทว ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวานฺติ เอวเม ตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขก ฆนธสฺส สมฺทโย โทติ.

นี่เรื่องตา : ตา ถึงเข้ากับรูป เกิดการเห็นทางตา : ๓
อย่างนี้ถึงกันเข้าเรียกว่าผัสสะ เพราะมีผัสสะจึงมีเวทนา
เพราะมีเวทนาจึงมีตัณหา เพราะมีตัณหาจึงมีอุปาทาน เพราะ
มีอุปาทานจึงมีภพ เพราะมีภพจึงมีชาติ เพราะมีชาติจึงมี
ความหมายแห่งชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
อุปายาส ทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง เอว เม ตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขก
ขนฺธสฺส...ทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นอย่างนี้ แล้วก็ท่องเที่ยวใน
แผนกหู จมูก ลิ้น กาย ใจ เรื่อยๆไป

ท่านท่องเที่ยวอยู่องค์เดียว เมื่อท่านประทับนั่งอยู่องค์เดียว
คิดว่าไม่มีใคร ท่านก็ท่องเที่ยวขึ้นตามความพอพระทัยของท่าน
เป็นพระพุทธรเจ้าแล้วยังท่องเที่ยวสูตรคุณ สูตรคุณแบบของท่าน
เพราะฉะนั้นอย่าได้ประมาทเลย กฎเกณฑ์ต่างๆของธรรมะนั้น
เอามาท่องเที่ยวกันไว้เถอะดี

เอ้าเล่าให้จบว่า พระพุทธรเจ้าท่านท่องเที่ยวสูตรคุณของท่าน
อยู่องค์เดียวอย่างนี้ ทีนี้มีภิกษุองค์หนึ่งแอบมาข้างหลัง
มาแอบฟังอยู่เมื่อไรก็ไม่รู้ ท่านเหลียวไปเห็นเข้าว่า เอ้า นี่เธอ
อยู่นี่ดีแล้ว จงจำเอาไป จงเรียนเอาไป นี่เป็นอาทิพรหมจรรย์
ให้เอาไปศึกษาเล่าเรียน

นี่มันเรื่องเดียวกับที่เรากำลังพูด เพราะมีเวทนา เมื่อ
ทราบเขามีเวทนา รู้ต่อเวทนาแล้ว เขาก็มีตัณหา คือ ความ

อยากตามอำนาจของเวทนานั้น เกิดรู้สึกตัวกูผู้อยาก อยาก
ได้มาเป็นของกู นี่เรียกว่าอุปาทาน เมื่อมีอุปาทานแล้วมีภพ
มีชาติ คือมีตัวกูที่เต็มที ที่มันทำงานของมันอยู่ แล้วมันก็มี
ความทุกข์เกิดขึ้นตามสมควรแก่เรื่องของมัน

นี่ หัวใจพุทธศาสนาเป็นเรื่องนี้ คือเรื่องที่ว่าความทุกข์เกิด
ขึ้นมาได้อย่างไร สรุปว่า ความทุกข์มาจากกิเลส กิเลสก็มา
จากตัวตน ความคิดยึดถือว่าตัวตน ว่าตัวกูของกู มันมาจาก
ความโง่เมื่อมีผัสสะ เมื่อมีเวทนา

เข้าใจว่า ต่อไปทุกคนคงจะรู้จักเวทนานกันดีขึ้นแล้ว ก็
ระวังเวทนา อย่าให้ปรุงเป็นตัวกู ของกู มันจะเกิดกิเลส
ตัณหา มันเร็วเป็นสายฟ้าแลบ ควบคุมได้ยาก ควบคุมไม่ทัน
ฉะนั้น เราจึงจะต้องศึกษาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เป็นพื้นฐานอยู่
ตลอดเวลา มันจะป้องกันได้

มีสติปัญญามาใช้ทันผัสสะ

จะหยุดกระแสทุกข์ได้

เข้าขอพูดเสียเลยว่า ถ้าเรามีสติพอ เดียวนี้เราโตแล้วนี่
เราไม่ใช้ทารกอมมือนี่ โตขนาดนี้แล้ว เรายังว่ามันเกิดอย่างไร
แล้วตัวกู ของกู เกิดอย่างไร กิเลสเกิดอย่างไร ความทุกข์
เกิดอย่างไร เราจะหยุดกระแสอันนี้ ซึ่งเร็วเหมือนฟ้าแลบได้

อย่างไร เรียนพุทธศาสนาอย่างเดียวนั้นไม่พอ เราต้องฝึกสติด้วย ฝึกสติด้วยเพื่อจะเอาปัญญา เอาความรู้มาทันแก่เวลา ผัสสะ ผัสสะมีผลขึ้นมาแล้ว ปัญญาโดยสติ โอ้ออย่างนี้ๆ เอง อย่างนี้ แล้วก็ไม่หลงรัก ไม่หลงรัก ไม่หลงยินดีที่น่ายินดี ไม่หลงยินร้ายที่น่ายินร้าย ก็ไม่เกิดความยินดียินร้าย ก็อยู่เหนือความทุกข์คือควบคุมความทุกข์ได้ เพราะมีสติเร็ว เหมือนสายฟ้าแลบเหมือนกัน เหมือนสายฟ้าแลบเหมือนกัน

เอาปัญญามา รู้ว่า โอ...มันอย่างนี้ นี่ มันอย่างนี้ เท่านั้นนี่ หรืออย่างที่เราเรียกว่าปฏิจจสมุปปาทอย่างไหนนั่นแหละ นั่นแหละคืออย่างนั้นแหละ เรียกว่า ตถาตา ตถาตามัน อย่างนั้น ความเป็นอย่างนั้น ไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น คือการที่มันเกิดกิเลสและเกิดทุกข์ขึ้นมาได้อย่างนี้ เรียกว่า ตถาตา...ความเป็นเช่นนั้น

มาสรุปสั้นๆว่า ถ้าอรร้อย สวยงาม หอมหวาน นิ่มนวล ...ก็อย่างนั้นแหละ ถ้าไม่อรร้อย ไม่สวยงาม ไม่หอมหวาน ไม่นิ่มนวล...ก็อย่างนั้นแหละ อย่างนั้นไว้ก่อนเถอะ มันจะหยุดกระแสของกิเลส ฉะนั้น ทุกคนถือคาถาอย่างนั้นไว้ให้ดีๆ อย่างนั้นเอง เท่านั้นเองไว้ ตถาตาเป็นภาษาบาลี เป็นภาษาไทยว่า เท่านั้นแหละ เช่นนั้นแหละ เช่นนั้นเองแหละ ถ้าชอบบาลีก็ว่า ตถาตา ตถาตาๆ ตถาตาๆ เท่านั้นแหละ เช่นนี้แหละ อย่างนี้แหละ

นี่เมื่อตา หรือหู จมูก ลิ้น กาย มันไม่ร่อยอะไรเข้า ก็เช่นนั้นเองให้ทันเวลา หรือถ้าไม่ร่อย เกลียดซังอะไรเข้า ก็เช่นนั้นเองแหละให้ทันเวลา ฉะนั้น ความรักก็จะหยุดไป ความโกรธก็จะหยุดไป ความเกลียดก็จะหยุดไป ความกลัว ก็จะหยุดไป ความอิจฉาริษยา ก็จะหยุดไป ความอฆาต มาตราภัยก็จะหยุดไป ความวิตกกังวลอาลัยอาวรณ์ก็จะหยุดไป ด้วยคาถาว่า เช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง เท่านั้นเอง เช่นนั้นเอง

นี่กล่าววดกล่ากว่า หัวใจพระพุทธศาสนามีเท่านั้น มี เท่านั้น ตามที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า นี่คือนิพพานนิมิต มั่นมีเท่านั้น แต่ว่าคำอธิบายปลีกย่อยมีอีกมากมายแหละ มั่นมี อีกมากมายแหละ พูดยังปีก็ไม่จบแหละ แต่หัวใจมันมีเท่านั้น พระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม เล่มละ ๕๐๐-๖๐๐ หน้า มีใจความว่า เท่านั้นเอง เช่นนี้เอง คือมันเกิดกิเลส เกิดตัวตน เกิดกิเลส อย่างนี้ๆ มีเท่านั้น ถ้าสติมีพอ ปัญญามีพอ สติเอามาทันเวลา มันก็ไม่เกิดความรู้สึกโง่ๆ ว่าตัวกู ว่าของกู ว่าโลภะ โทสะ โมหะ อะไร

นี่พูดหมดแล้วนะ แต่คุณจะฟังถูกหรือไม่ จำได้หรือไม่ หรือเอาไปสับสนกันหมด ผิดลำดับหมด ก็ไม่เข้าใจก็ได้

ที่แรกเราพูดว่า ปัญหามันเกิดมาจากความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัว ให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ และกรรม การ

กระทำการต่างๆ โลกจึงเดือดร้อนกันทุกคน เราก็เดือดร้อนเพื่อนของเรา ก็เดือดร้อน นั่นปัญหาเฉพาะหน้า

ทีนี้ ต้นตอแห่งปัญหา ความเห็นแก่ตัวนี้มันเกิดขึ้นมาจากความรู้สึกโง่เขลา ว่ามีตัว มีของตัว เพราะมันโง่เมื่อมีเวทนา เวทนามันเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดแก่ทารกที่ไม่รู้อะไร ไม่คิดนึกอะไรนั้นไม่มี ไม่มีปัญหา มันเกิดไม่ได้ แต่เมื่อทารกนั้นมันโตพอที่จะรู้ว่าอร่อยหรือไม่อร่อย เป็นต้นแล้ว มันเกิดได้ แล้วมันก็เกิดแรงขึ้นๆ เมื่อเป็นเด็กวัยรุ่น เมื่อเป็นคนหนุ่มคนสาว เป็นคนโตเต็มที มันก็แรงขึ้นๆ จนเป็นเรื่องขนาดทำลายโลกกันก็ได้ ถ้าใครมันมีอำนาจวาสนา มันเกิดความบ้าอย่างนี้ขึ้นมา มันทำลายโลก ทำให้โลกวินาศก็ได้ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เพราะฉะนั้นมันคุ้มค่าที่จะจำเอาไว้ จะศึกษาให้เข้าใจเอาไว้ แล้วประพฤติให้ได้ นี่เรียกว่า ปัญหามันตั้งต้นมาจากความโง่ เพราะไม่มีความรู้เมื่อเกี่ยวข้องกับเวทนา ธรรมชาติมันเป็นเป็นอย่างนี้

ทีนี้มันจะควบคุมได้ ก็เพราะมีสติให้ทันแก่เวลา เมื่อมีเวลาหรือมีผัสสะก็ยิ่งดี นี่เราก็ฝึกสมาธิกันสิ ที่ว่าให้ฝึกสมาธิ ฝึกกรรมฐานนั้น ก็คือฝึกให้มีสติ ฝึกให้มีสติสมบูรณ์ที่สุด รวดเร็วที่สุด ฉะนั้น นอกจากรู้พุทธศาสนธรรมนี้แล้ว ยังจะต้องฝึกสมาธิ ให้มีสติมากพอ รวดเร็วด้วย ฉะนั้นการฝึกสมาธิจึงจำเป็น

ขอให้เธอทุกคนมองเห็น และรู้สึกว่าเป็นที่จะต้องฝึกสมาธิ คือ ฝึกให้มีสติมากพอ รวดเร็ว เหมือนสายฟ้าแลบ และมาให้เห็นในขณะของเวทนาที่มันปรุงแต่งกันอย่างรวดเร็ว เหมือนกับสายฟ้าแลบเหมือนกัน แล้วมันแก้กันได้ ด้วยสายฟ้าแลบต่อสายฟ้าแลบ ฝ่ายหนึ่งเป็นความรู้แจ้ง อีกฝ่ายหนึ่งเป็นความโง่ เราฝึกความรู้แจ้ง ปัญญา และสตินี้ให้พอ ให้เร็วพอ ให้มากพอ เมื่อกระทบอารมณ์ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ใดๆก็ตาม สติมาทัน เอาปัญญามาทัน มันก็ควบคุมไว้ได้ มันไม่เกิดตัณหา ไม่เกิดของกู ชนิดที่เป็นกิเลส เฉพาะกรณีๆ ทุุกๆกรณี เรื่องมีเท่านั้น

สรุปความให้สั้นที่สุด ช่วยความจำของตัวเองเอาไว้ให้ดีด้วยกันทุกคนสิ ความทุกข์ยากลำบากในโลก เกิดมาจากกิเลส ประโยคแรก...ความทุกข์ยากลำบากทั้งหลายในโลกนี้ เกิดมาจากกิเลส คือ โภคะ โทสะ โมหะ

ที่นี้ประโยคที่ ๒ ว่า กิเลสเกิดมาจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว กิเลสเกิดมาจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว

ความรู้สึกเห็นแก่ตัวเกิดมาจากความรู้สึกว่ามีตัว หรือมีของตัว

ที่นี้ ความรู้สึกว่ามีตัว หรือของตัวนั้น เกิดมาจากความโง่เมื่อผัสสะ เมื่อผัสสะหรือเมื่อเวทนา มันไม่มีความรู้ มันมี

แต่ความโง่ คืออวิชชา ความโง่เมื่อผัสสะ เมื่อเวทนา นั้น
มันปรุงให้เกิดความรู้สึกชนิดที่รู้สึกว่ามีตัว มีของตัว คือมี
ตัวกู มีของกู แต่มันมีหลายขั้นตอน เป็นเวทนา เป็นตัณหา
เป็นอะไรมา กว่าจะมีอุปาทานว่าตน ว่าของตน

ความรู้สึกว่าตัวกูหรือของกู มาจากความโง่ในขณะแห่ง
ผัสสะหรือเวทนา

ทีนี้ เพื่อไม่ให้โง่ ในขณะแห่งผัสสะหรือเวทนา เรา
ต้องฝึกสติและปัญญา ปัญญา คือรู้ๆ รู้ ความรู้้อย่างที่ว่า
มานี้ แล้วสติคือเครื่องขนส่งที่เร็วที่สุด ขนเอาปัญญาความรู้
มาทันขณะผัสสะและเวทนาเหมือนกับสายฟ้าแลบ สติระลึกได้
แล่นเร็วเหมือนสายฟ้าแลบ เอาปัญญามาในขณะที่มีผัสสะ
หรือมีเวทนา ถ้าอย่างนี้แล้วความโง่เกิดไม่ได้ เมื่อความโง่
เกิดไม่ได้ ก็ไม่มีความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกู มันก็ปลอดภัย
เรื่องมันก็ไม่มีความเร็วร้ายอะไร มัน
มีแต่สติปัญญารู้ว่าในกรณีนี้ควรจะทำอย่างไร

ในกรณีแห่งรูป ที่เรากำลังเห็นอยู่นี้ ควรทำอย่างไร
เราก็ทำไปอย่างถูกต้อง แล้วก็ไม่มีความทุกข์

ในกรณีแห่งเสียง ที่เราได้ยินอยู่นี้ ควรทำอย่างไร เรา
ก็ทำไปอย่างถูกต้อง แล้วก็ไม่มีความทุกข์

ในกรณีแห่งกลิ่น ที่เราได้รับอยู่นี้ ควรทำอย่างไร ก็
ทำอย่างถูกต้อง ไม่มีมีความทุกข์

ในกรณีแห่งรสทางปาก ที่เราได้รับรสอยู่นี้ เราควรทำ
อย่างไร ก็ทำถูกต้อง ไม่มีความทุกข์

ในกรณีแห่งสัมผัสทางผิวหนัง ซึ่งร้ายแรงมาก สัมผัส
ทางผิวหนัง โดยเฉพาะเรื่องเพศ ก็ทำถูกต้อง ไม่ผิดพลาด
ไม่มีความทุกข์

ที่นี่ สิ่งที่จิตมันจะคิดขึ้นมาเอง ประจักษ์ขึ้นมาภายใน
จิตก็ได้ ก็มีความถูกต้อง ไม่ผิดพลาด เพราะอำนาจของสติ
นั้นแหละ

อยู่อย่างนี้ไม่มีความทุกข์ เป็นอยู่อย่างนี้ไม่มีความทุกข์
เป็นชีวิตของพระอรียเจ้า

นั้นแหละ คือ ธรรมะแห่งพระพุทธศาสนา คุญโต
สักหน่อยว่า ไม่เหมือนกับศาสนาไหน หรือไม่มีในศาสนาไหน
นอกจากในพุทธศาสนา

เอาละ เป็นอันว่าเราพูดกันหมดเลย หมดและเพียงพอ
ที่จะเอาไปเรียน เอาไปศึกษา เอาไปปฏิบัติ คือไม่มากเกินไป
ไม่เหลือวิสัย ไม่มากเกินไป แล้วก็พอที่จะแก้ปัญหิต่างๆ
ของเราได้ จนถึงกับว่า ธรรมะมาเป็นคู่ชีวิตของเรา ได้จริง
เป็นคู่ชีวิตที่จะคุ้มครองไม่ให้เรามีความทุกข์เลย นี่แหละเขา
เรียกว่า ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และได้พบพระพุทธ
ศาสนา

เธอทั้งหลายเลือกเอาถูกต้องแล้ว ที่เลือกเอาวิชาพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือก สำหรับหลักสูตรที่สมบูรณ์ในชั้นเรียนของเธอ ที่นี้ก็คำนวณดูเอาเองสิว่า มันพอไหม? มันคุ้มค่าไหม? มันถูกต้องไหม? มันจะไม่ใช่ว่ามีประโยชน์เพื่อการเล่าเรียนให้เสร็จไปๆ ไม่ใช่ มันจะมีประโยชน์ตลอดชีวิตตลอดชีวิต พวกที่ไม่เลือกเอาวิชานี้สำหรับเรียนนั้นแหละ เห็นว่าเป็นผู้ขาดอะไรเอามากๆแหละ จะไม่ได้เอามากๆแหละ ในชีวิตอนาคต เขาจะไม่มีความรู้ชนิดที่จะคุ้มครองไม่ให้มีความทุกข์ เขจะมีชีวิตร้อนเป็นวัฏฏสงสารอยู่เรื่อยไป แต่ว่าเราจะมีชีวิตเย็น เป็นพระนิพพานอยู่เรื่อยไป

นิพพานกับวัฏฏสงสาร นั้นมันตรงกันข้าม วัฏฏสงสารก็เหมือนกับอยู่ในน้ำร้อนที่เดือดพลุ่ง นิพพานก็อยู่ในความเย็นที่ไม่มีความร้อนเลย เราจะได้ชีวิตเย็นคือนิพพานเพราะมีธรรมะนี้เป็นคูชีวิต อย่างที่กล่าวแล้ว

ขอให้การมาของเธอทั้งหลาย ที่ได้มาในที่นี้ ได้รับประโยชน์สมตามความมุ่งหมาย มุ่งหมายมาว่าจะได้รับธรรมะที่เพียงพอ ก็ขอให้ได้รับอย่างเพียงพอ ให้ได้ผลเกินค่าเกินคาด เกินที่ลงทุน เกินลงทุน นั้นเขาเรียกว่าได้กำไรมาก เกินค่า เกินหลายเท่า หลายสิบเท่า หลายร้อยเท่า เพราะว่าไม่มีอะไรดีไปกว่านี้

ความรู้เหล่านี้ เป็นส่วนของปัญญา แล้วเธอขยันฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสติ สติเหมือนกับพาทนะขนส่งอันรวดเร็ว จะสามารถขนเอาปัญญาไปทันเวลาอันรวดเร็วของผัสสะ ของเวทนา ซึ่งมันรวดเร็วเหมือนกับสายฟ้าแลบ ถ้าเราฝึกสติไม่พอ มันไม่มีความเร็วแบบสายฟ้าแลบ ปัญญามันก็จะไม่ช่วยอะไรได้ ปัญญาจะช่วยแก้ปัญหาก็ได้ด้วยสติพาไปทันเวลา ในกรณีที่มันเกิดอะไรขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ นี่เรื่องมันมีเท่านั้น

ฉะนั้น เราจึงต้องมีทั้งสติและทั้งปัญญา ความรู้นี้เป็นปัญญา ฝึกจิตให้มีสติรวดเร็ว ว่องไว นั่นมันเป็นเรื่องของสติ ผู้ขนส่งปัญญาไปใช้ให้ทันแก่เวลา ซึ่งเร็วเหมือนกับสายฟ้าแลบ

เรื่องที่จะพูดวันนี้ก็สมบูรณ์ที่สุดแล้ว แต่ว่ามันย่อเอาแต่ใจความ แล้วก็สมบูรณ์ที่สุด จบเรื่องที่สมบูรณ์ที่สุด ขอให้จดจำไว้ให้ดี ไปทบทวนความจำให้ดี อย่าให้ความรู้เหล่านี้ฟุ้งเฟ้อไปได้ จะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ เมื่อเรามีสติเพียงพอ ให้ไปฝึกสติให้มาก

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้

บันทึกการจัดพิมพ์

ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม ขอกราบนมัสการ
ขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์
หลวงพ่อดุสิตทาสภิกขุ องค์บรรยายแห่งหนังสือเล่มนี้ เป็นอย่างสูง
อันกล่าวถึงการมีธรรมะเป็นคู่ชีวิต การใช้ธรรมะเป็นตัวควบคุมและ
กำจัดความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดกิเลส

ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิ กองทุน โรงเรียน หน่วยราชการ
องค์การ วัด ร้านหนังสือและศูนย์จำหน่ายหนังสือทั่วราชอาณาจักร
ที่กรุณาช่วยเผยแพร่หนังสือเล่มนี้

ท่านที่ปรารถนามีไว้ศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน

โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๕๔๐ โทรสาร. ๔๔๑๑๕๑๗

•

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะไว้บริการแก่ท่านสาธุชน
จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่
ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

๒ - ๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๖๐๔

• สถาบันบันลือธรรม ขอกราบเรียนเชิญท่านสาธุชนร่วมฟังพระธรรมเทศนา
ในรายการ พบพระ พบธรรม ได้ทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
ณ ห้องประชุมสถาบันบันลือธรรม อาคารศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ท่าน
สาธุชนที่สนใจสอบถามองค์บรรยายธรรมได้ทุกวัน ที่ โทรศัพท (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕

ตามรอยพระพุทธองค์

เมื่อถึงเกียรติ	เกลียดศักดิ์	รักสงบ
ก็จะพบ	นิพพานได้	ตั้งโยชาน
ตัวท่านแหละ	รู้ชัด	อุบัติการณ์
ว่าตัวท่าน	เองถึง	ซึ่งวิมุตติ
จงดำเนิน	ตามรอย	พระพุทธองค์
บากบั่นมุ่ง	รางวัล	อันเอกอุตม์
แน่วตั้งอา-	ทิตยอุทัย	ไม่มีทรุด
ท่านจะหยุด	วิมุตติได้	ไม่เปล่าเออเยา

พุทธทาส อินทปัญโญ

ขอกราบขอบพระคุณแด่ทุกท่านที่สนับสนุน และสมทบการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มนี้
โปรดช่วยอุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์เพื่อการเผยแพร่มะราคาจำนวนเล่มละ ๒๕ บาท